

Schaktningsövervakning i Sköllersta

Sköllersta 115, Sköllersta socken, Hallsbergs kommun, Närke

Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2016:20

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktningsövervakning i Sköllersta

Sköllersta 115, Sköllersta socken, Hallsbergs kommun, Närke

Erica Strengbom

Lst dnr 431-3606_2015

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2016 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2016:20

Författare Erica Strengbom

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Undersökningsområdets södra del.

Foto taget från söder av Erica Strengbom.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_150001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande.....	8
Resultat	9
Anläggningar/Objekt.....	9
Tolkning.....	11
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	11
Referenser	12
Tekniska och administrativa uppgifter.....	13
Bilagor	14

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

Figur 1. Karta över trakten kring Sköllersta med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

I samband med schaktning för nedläggning av elkabel i Sköllersta utförde Arkeologgruppen i Örebro AB en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Arbetet utfördes den 22 och 23 september 2015 och en sammanlagd sträcka på cirka 250 meter övervakades. Schaktningen skedde i nära anslutning till gravfältet Sköllersta 115:1–3. Ett lager med kolkoncentrationer påträffades i den norra delen av undersökningsområdet. En bit klart buteljglas hittades i lagret, vilket antyder en sentida datering. I övrigt framkom inget av antikvariskt intresse.

Bakgrund och kulturmiljö

Eon Elnät Sverige AB planerar en nyanläggning av elnätet söder om Sköllersta i Hallsbergs kommun. I samband med grävning för ny markkabel utfördes den 22 och 23 september 2015 en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Länsstyrelsen i Örebro utsåg Arkeologgruppen i Örebro AB att utföra schaktkontrollen. Uppdragsgivare var Eon Elnät Sverige AB.

Då schakten skulle grävas i nära anslutning till gravfältet Sköllersta 115 bedömde Länsstyrelsen att gravar utan synlig markering ovan jord och andra lämningar med anknytning till gravfältet skulle kunna komma att beröras av ledningsarbetena.

Undersökningsområdet är beläget ca 40 meter över havet på västra sidan av en markant grusås som huvudsakligen löper från nordost till sydväst. Landskapet runtomkring domineras av ett öppet jordbrukslandskap med markanta höjder. Närområdet innehåller spår av bosättning från såväl stenålder som senare perioder. Talrika fynd av stenyxor har gjorts i närområdet, vilket tillsammans med de relativt stora gravfälten visar på en fornlämningstät bygd.

Bebyggelseenheter i närområdet har dessutom i stor utsträckning namn som brukar hänföras till förhistorisk tid. Ortnamn som slutar på -sta (ställe, plats) -by (boplats, by, gård) hör i huvudsak till folkvandringstid och vikingatid (www.raa.se). Sköllersta nämns för första gången i historiska dokument år 1314 och benämns då som Skioldestum. Förleden Skioldr är troligen ett mansnamn och efterleden sta(d) (ställe, plats) (Svenskt ortnamnslexikon 2003:284).

Undersökningsområdet ligger mellan väg 51 i väster och gravfältet Sköllersta 115:1–3 i öster. Gravarna ligger cirka 5–50 meter väster om undersökningsområde på en åsrygg. Gravfältet har registrerats som tre separata delar (Sköllersta 115:1–3) men har tidigare utgjort ett sammanhängande gravfält, som delvis är skadat av en grustäkt och en väg som är grävd rakt igenom åsen. Antalet registrerade gravar uppgår till 51 stycken, varav tolv har undersökts enligt uppgifter i fornminnesregistret.

Figur 2. karta med schakten markerade med rött samt närliggande registrerade fornlämningar.
Skala 1:5 000.

Gravfält 115:1 består av 17 övertorvade högar, några med påförda röjningsstenar. Tolv gravar är skadade i ytan och/eller i kanterna av grustäkt och vägdragning. På gravfältet finns också ett tiotal förhöjningar som troligen är dumpmassor och naturliga förhöjningar. Tre gravar undersöktes år 1949. Gravfält 115:2 ligger i den södra delen av åsen och består av 9 högar och 16 runda stensättningar. Fyra är skadade av en skärande grustäkt och vägkanten. Gravfältet 115:3 ligger mellan 115:1 och 115:2 och består av nio undersökta och borttagna gravar.

Cirka 330 meter nordost om undersökningsområdet finns Sköllersta 6:1 som består av ett 50-tal fornlämningar i form av högar och stensättningar.

Sköllersta 6:1, som beskrivs som tre diffusa högar med påförda röjningsstenar, ligger 550 meter sydväst om undersökningsområdet.

Syfte och frågeställningar

Uppdraget innebar att utföra en arkeologisk förundersökning av den del av fornlämning 115 i Sköllersta socken som berördes av de planerade ledningsarbetena inom fastigheterna Sköllersta-Sörby 9:1 och 2:29 i Hallsbergs kommun.

Syftet med undersökningen var att skapa ett underlag för Länsstyrelsens bedömning om tillstånd till att ta bort aktuell del av fornlämningen kunde ges. Undersökningen skulle klargöra fornlämningens närmare art och omfattning. Detta innefattade:

- *eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder*
- *eventuell förekomst av anläggningar och bedömning av deras typ, antal och ålder*
- *eventuellt fyndinnehåll, vilket skulle inkludera en bedömning av fyndens typ, antal och ålder*
- *bedömning av fornlämningens bevarandegrad på aktuell plats*
- *rumslig avgränsning av fornlämningen inom exploateringsområdet*
- *bedömning av vilka typer av aktiviteter som ligger bakom de kulturlager, anläggningar och fynd som påträffas vid förundersökningen.*

Vidare skulle förundersökningen klargöra i vad mån en arkeologisk undersökning (slutundersökning) måste utföras av aktuell del av fornlämningen innan bygg- och anläggningsverksamhet fick ske inom området för fornlämningen. Som underlag för detta skulle göras en bedömning av fornlämningens vetenskapliga kunskapsvärde, det vill säga en bedömning av i vilken utsträckning som en arkeologisk undersökning av aktuell del av fornlämningen skulle kunna bidra med ny och meningsfull arkeologisk kunskap.

Figur 3. Påförda rullstensmassor i schakt 1. Foto taget från väster av Erica Strengbom.

Metod och genomförande

Den arkeologiska undersökningen utfördes i form av en schaktningsövervakning, vilket innebar att en arkeolog övervakade schaktningen som skedde skiktvis ner till steril mark. En anläggning påträffades vilken inledningsvis tolkades som ett brandlager och därför kontakades Länsstyrelsen för konsultation. Schaktet vidgades och det visade sig vara ett oregelbundet lager med kol. Schaktet och lagret mättes in med GPS-RTK, fotograferades och beskrevs skriftligt. Registrering gjordes i programmet Intrasis, där all dokumentation samlades. Sträckan mättes in som två schakt: ett schakt i norr och ett i den södra delen av åsen.

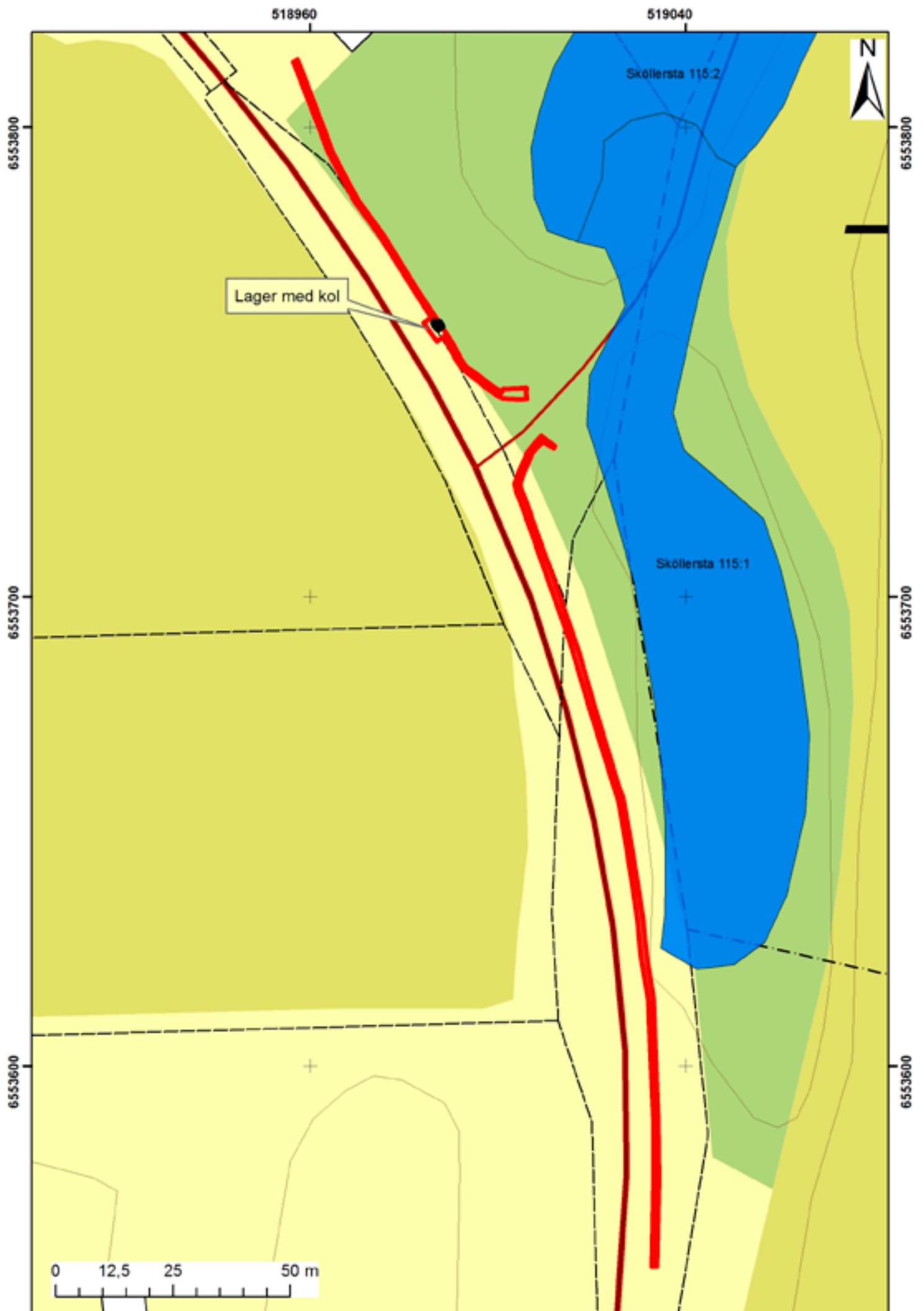
Resultat

Schakt 1 grävdes från söder till norr längs med vägreken i dikeskanten. Schaktet mätte 90 meter, var 0,60–1,0 meter brett och grävdes ner till ett djup på 0,80 meter. Vid schaktningen visade det sig att delar av området kring vägen var uppbyggt av påförda rullstensgrus och stenar, och under dessa var marken delvis vattensjuk. I kanten av det vattensjuka området framkom längs diket ett oregelbundet lager (A300) med fläckvisa kolkoncentrationer. En skärva klart buteljglas påträffades nertryckt i lagret. I den norra delen av schaktet framkom krossat taktegel mot botten. I övrigt framkom inget av antikvariskt intresse.

Schakt 2 grävdes från norr till söder längs med den södra delen av åsen. Schaktet mätte 180 meter, var 0,60–1,0 meter brett och grävdes ner till ett djup av 0,80 meter. Åsen var här söndergrävd med en skarp kant ner mot dike och väggkant. Den norra delen av schaktet grävdes genom påförda rullstensmassor blandat med stora huggna stenblock, som låg till grund för en uppbyggd vägbank. I de påförda massorna låg glasflaskor, ölbuteljer, ståltråd och delar av en elsladd. Den centrala delen av schaktet grävdes direkt väster om ett befintligt kabelschakt. Den södra delen av schaktet bestod av ett 0,40 meter tjockt matjordslager direkt på den sterila sanden. Inget av antikvariskt intresse framkom i schaktet.

Anläggningar/Objekt

Anläggning A300 var ett oregelbundet lager av grå siltig sand med koncentrationer av kol. Fläckvis var koncentrationen av kol hög. Lagret mätte 1,5x0,80 meter. Lagrets djup varierade från 0,03 upp till 0,08 meter. I lagret påträffades en klar glasskärva från en flaska.

Figur 4. Undersökningsområdet med kollager. Skala 1:1 000.

Tolkning

Området kring åsen var svårt att tolka då det skett många ingrepp i och omkring åsen. Grustäcker har grävt ur stora delar av den västra sidan av åsen och en grusväg går rakt igenom åsen. Längs med vägen fanns stora mängder påförda massor och stora dumphögar. Anläggningen A300 låg på kanten av en platåliknande yta av påförda rullstensmassor som var uppbyggd för att plana ut en naturligt sank svacka. Lagrets funktion och tillkomst är oklart men den glasskärva som hittades i lagret antyder en sentida datering.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Undersökningens syfte var att klargöra fornlämningens närmare art och omfattning. Detta kan sammanfattas enligt följande punkter:

- *eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder*
- *eventuell förekomst av anläggningar och en bedömning av deras typ, antal och ålder*
- *bedömning av eventuellt fyndinnehåll, deras typ, antal och ålder*
- *bedömning av vilka typer av aktiviteter som ligger bakom de*
- *eventuella kulturlager, anläggningar och fynd som påträffas på plats.*

Då kollagret påträffades tolkades det inledningsvis som ett brandlager varvid schaktet breddades för att avgränsa och vidare bedöma fornlämningens art. Lagret undersöktes och konstaterades vara av sentida karaktär varpå inga vidare åtgärder vidtogs. Förundersökningen följde den upprättade undersökningsplanen. Uppdraget och syftet är därmed uppnått.

Referenser

Tryckta källor

Wahlberg, M (red). 2003. *Svenskt ortnamnslexikon*. SOFI. Uppsala.

Kartor och arkivmaterial

WEBBMATERIAL

Digital databas för fornminnesinformation FMIS <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html> (2016-03-16)

www.raa.se/om_riksantikvarieambetet/fragor-svar7ortnamn/hur-gamla-ar-ortnamnen/ (2016-03-16)

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Närke
Län	Örebro
Kommun	Hallberg
Socken	Sköllersta
Fastighet	Sköllersta-Sörby 9:1 Sköllersta-Sörby 2:29
Fornlämningsnummer	Sköllersta 115:1-3

Projektledning	Erica Strengbom
Personal	Erica Strengbom

Undersökningstid	2015-09-22 till 2015-09-23
Exploateringsyta	250 m ²
Undersökt yta	250 m ² , 270 löpmeter
Koordinater	X 518800 Y 6553800
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer
431-3606-2015

Arkeologgruppens projektnummer
2015_42

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Nr	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning
200	90x1,0	0,8	I södra delen en naturlig svacka som blivit uppfylld med rullgrus. 0,50 meter ner på blålera i botten. Vatten kom in i schaktet. Norra delen av schaktet låg högre och här var undergrunden gul sand. Matjord 0,40
400	180x1,0	0,80	Större delen av schaktet gick i kanten av befintligt teleschakt. I övrigt ett större område som uppbyggd vägbank. Omröra massor med stora sprängstenar blandat med rullsten och större rundade naturstenar.

Bilaga 2. Anläggningstabell

A nr	Typ	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning
A300	Kolrikt lager	1,5 x0,80	0,03-0,08	Oregelbundet lager med fläckvisa kolkoncentrationer.

